

B.A. (Part-III) Semester-VI Examination
(Optional Subject)
ECONOMICS
(Demography)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80]

Note :—(1) **ALL** questions are compulsory.

(2) All questions carry equal marks.

1. Write short answers :

- (A) Briefly explain the Malthusian Theory of Population. 4
- (B) Write critique on the Theory of Optimum Population. 4
- (C) Explain the stages of Demographic Transition Theory. 4
- (D) Explain the scope of Demography. 4

OR

- (E) Explain the definition of Demography. 4
- (F) Write critique on the Malthusian Theory of Population. 4
- (G) Explain the stage of ‘Population Explosion’. 4
- (H) Explain the importance of the ‘Optimum Theory of Population’. 4

2. Write short answers :

- (A) State the importance of study of fertility. 4
- (B) Explain the meaning of fertility. 4
- (C) State the factors affecting fertility. 4
- (D) State the reasons of the decrease in mortality rate. 4

OR

- (E) Explain the factors that determine fertility, as stated by Prof. Donald Bogue. 4
- (F) Explain the concept of Mortality. 4
- (G) What is the Infant Mortality Rate ? 4
- (H) Explain the role of Education in determining fertility. 4

3. What is the meaning of migration of population ? Explain the effects of migration. 16

OR

State the factors affecting migration of population. 16

4. Explain the meaning and causes of Urbanization. 16

OR

B.A. (Part-III) Semester-VI Examination**(Optional Subject)****ECONOMICS****(Demography)**

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80]

(मराठी माध्यम)

सूचना :—(1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. लघुतरे लिहा :

(अ) माल्थसचा लोकसंख्येचा सिद्धांत थोडक्यात सांगा.	4
(ब) युक्त लोकसंख्येच्या सिद्धांतावरील टिका लिहा.	4
(क) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांताच्या अवस्था सांगा.	4
(ड) लोकसंख्याशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.	4

किंवा

(इ) लोकसंख्याशास्त्राची व्याख्या स्पष्ट करा.	4
(फ) माल्थसच्या लोकसंख्या सिद्धांतावरील टिका लिहा.	4
(ग) लोकसंख्या विस्फोटाची अवस्था स्पष्ट करा.	4
(ह) पर्याप्त लोकसंख्या सिद्धांताचे महत्व सांगा.	4

2. लघुतरे लिहा :

(अ) प्रजननक्षमतेच्या अभ्यासाचे महत्व सांगा.	4
(ब) प्रजननक्षमतेचा अर्थ स्पष्ट करा.	4
(क) प्रजननक्षमता प्रभावित करणारे घटक सांगा.	4
(ड) मृत्यूदरात घटहोण्याची कारणे सांगा.	4

किंवा

(इ) प्रो. डोनाल्ड बोग यांनी सांगितलेले प्रजननक्षमता निर्धारीत करणारे घटक स्पष्ट करा.	4
(फ) मृत्यूदराची संकल्पना स्पष्ट करा.	4
(ग) शिशु मृत्युदर म्हणजे काय ?	4
(ह) प्रजननक्षमता निर्धारीत करण्यामध्ये शिक्षणाची भूमीका स्पष्ट करा.	4

3. लोकसंख्येचे स्थलांतर म्हणजे काय ? लोकसंख्येच्या स्थलांतराचे परिणाम स्पष्ट करा.

16

किंवा

लोकसंख्येचे स्थलांतर प्रभावित करणारे घटक सांगा.

16

4.	नागरीकरणाचा अर्थ सांगून कारणे स्पष्ट करा.	16
5.	किंवा	
	नागरीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.	16
5.	योग्य पर्याय निवडा :	
(1)	मानव विकासाच्या सर्वात महत्वाच्या घटकामध्ये पुढीलपैकी समावेश होती :	2
(अ)	दीर्घ व आरोग्यदायी जीवन	(ब) शिक्षण
(क)	उत्तम राहणीमानाचा दर्जा	(ड) वरील सर्व
(2)	भारतामध्ये कुटूंब नियोजनाची _____ पंचवार्षिक योजनाकाळात सुरुवात झाली.	2
(अ)	पहिल्या	(ब) दुसऱ्या
(क)	तिसऱ्या	(ड) चौथ्या
(3)	कुटूंब नियोजन कार्यक्रमाचे 1977 मध्ये बदललेले नाव :	2
(अ)	कुटूंब कल्याण	(ब) नसबंदी कार्यक्रम
(क)	भारत परिवार नियोजन	(ड) यापैकी नाही
(4)	भारताची लोकसंख्या _____ या दिवशी 100 कोटी झाली.	2
(अ)	11 मे. 2000	(ब) 11 मे. 2001
(क)	21 मे. 2000	(ड) 21 मे. 2001
(5)	मानव विकास निर्देशांक _____ यांच्या मार्गदर्शन खाली तयार करण्यात आला.	2
(अ)	महबुब उल हक	(ब) नक्स
(क)	गुन्नार मिर्डल	(ड) यापैकी नाही
(6)	भारतामध्ये सर्वात जास्त माता मृत्यूदर _____ या राज्यात आहे.	2
(अ)	आसाम	(ब) केरळ
(क)	महाराष्ट्र	(ड) गुजरात
(7)	भारतामध्ये _____ यावर्षी कुटूंब नियोजन शस्त्रक्रियांसाठी सक्ती करण्यात आली.	2
(अ)	1974	(ब) 1976
(क)	1972	(ड) 1992
(8)	भारतामध्ये सर्वात कमी माता मृत्यूदर _____ या राज्यात आहे.	2
(अ)	आसाम	(ब) केरळ
(क)	गुजरात	(ड) महाराष्ट्र

B.A. (Part-III) Semester-VI Examination**(Optional Subject)****ECONOMICS****(Demography)**

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80]

(हिन्दी माध्यम)

सूचना :—(1) सभी प्रश्नों के उत्तर अनिवार्य हैं।

(2) सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

1. संक्षेप में उत्तरे दीजिये :

(अ) माल्थस के जनसंख्या संबंध सिद्धांत की संक्षेप में विवेचना कीजिये।	4
(ब) युक्त जनसंख्या सिद्धांत की आलोचनाएं लिखिये।	4
(क) जनांकिकी संक्रमण सिद्धांत की अवस्थाएं बताइये।	4
(ड) जनांकिकी की व्याप्ति स्पष्ट कीजिये।	4

अथवा

(इ) जनांकिकी की परिभाषा स्पष्ट कीजिये।	4
(फ) माल्थस के जनसंख्या सिद्धांत की आलोचनाएं लिखिये।	4
(ग) जनसंख्या विस्फोट की अवस्था स्पष्ट कीजिये।	4
(ह) पर्याप्त जनसंख्या सिद्धांत के महत्व बताइये।	4

2. संक्षेप में उत्तरे दीजिये :

(अ) प्रजननक्षमता के अध्ययन का महत्व बताइये।	4
(ब) प्रजननक्षमता का अर्थ स्पष्ट कीजिये।	4
(क) प्रजननक्षमता प्रभावित करनेवाले घटक स्पष्ट कीजिये।	4
(ड) मृत्युदर में गिरावट के कारण बताइये।	4

अथवा

(इ) प्रजननक्षमता का निर्धारण करनेवाले प्रो. डोनाल्ड बोग द्वारा कहे गये कारक स्पष्ट कीजिये।	4
(फ) मृत्युदर की संकल्पना स्पष्ट कीजिये।	4
(ग) शिशु मृत्युदर का अर्थ बताइये।	4
(ह) प्रजननक्षमता का निर्धारण करने में शिक्षा की भूमिका स्पष्ट कीजिये।	4

3. जनसंख्या प्रवासन का अर्थ बताइये। प्रवासन के परिणाम स्पष्ट कीजिये।

16

अथवा

जनसंख्या प्रवासन के प्रभावकारी कारक बताइये।

16

